

NUORILLA ON VÄLIÄ

**Nuorten ratkaisuja
yhteiskunnallisiin
ongelmiin**

SISÄLTÖ

Esipuhe	2
Johdanto	3
Miten ratkaisuihin päästiin?	4
Nuorten ratkaisuja	6
Ilmasto ja ympäristö	6
Kansainvälisyys	7
Kasvatus ja koulutus	8
Liikenne	10
Mielenterveys	11
Päätöksenteko	12
Talous ja julkiset palvelut	14
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	15
Terveys ja hyvinvointi	17
Työelämä	18
Vapaa-aika	20
Siellä missä muutkin – osallisuus syntyy toimijuudesta	22
Loppusanat	24
Kiitokset	25
Lähteet	25

Nuorilla on väliä – Nuorten ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin

Tekijät: Camilla Bergman, Axel Eriksson ja Susanna Ranta (toim.)

Julkaisija: Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ja Osallisuuden osaamiskeskus

Vuosi: 2024

Taitto: Hanna Yletyinen

Käännös: Svenska översättningsbyrån Ab

ESIPUHE

Nuorisoalan Osallisuuden osaamiskeskus, jonka konsortion jäseniä ovat Nuorisovaltuustojen Liitto ry, Nuorten Akatemia ry, Koordinaatti, Opinkirjo ry sekä Suomen Punaisen Ristin Nuorten Turvatalot, ei aloittanut nelivuotiskauttaan helppoissa olosuhteissa. Koronapandemia pysäytti koko maailman. Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton (Nuvan) päätehtäväksi oli määritelty edistää nuorten yhteiskunnallista osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia valtakunnallisesti, erityisesti ottaen huomioon muita heikommassa asemassa olevat nuoret. Tätä tärkeää tehtävää järjestö oli päättänyt lähteä toteuttamaan nuorten kanssa työpajoissa, suoraan nuoria kohtaamalla. Tämä ei vuoden 2020 alusta lähtien kuitenkaan ollut mahdollista, kun kaikki lähitapaamiset estettiin koronaviruksen leviämisen estämiseksi.

Nuva ei jäänyt lehdelle soittamaan, siis pysäyttänyt toimintaansa, vaan siirtyi nopeasti toteuttamaan osallisuustoimia verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Nuoria ei jätetty yksin. Nuorten ratkaisutyöpajoja on toteutettu ja nuorten ääni on saatu kuulumaan. Samalla Nuva on ollut toteuttamassa nuorten osallisuuden lisäämistä valtionhallinnon toiminnassa yhteistyössä muiden konsortion jäsenten kanssa.

Olen itse oppinut valtavasti neljän vuoden aikana, jolloin olen saanut olla mukana Osallisuuden osaamiskeskusten työssä. Osaamiskeskus on saanut aikaan hienoja osallisuuden lisäämisen toimia.

Neljän vuoden kokemuksen siivittämänä minulla on esittää kolme periaatetta osallisuustyön edelleen kehittämiseksi. Ensimmäiseksi on aivan selvää, että aikuisten ja eri toimialojen ammattilaisten vastuulla on, että nuorten osallisuutta lisätään ja sen merkitys yhteiskunnassa ymmärretään. Tähän tarvitaan yhteiskunnallisen osallisuuskustelun jatkamista eri foorumeilla, aikuisten kouluttamista ja osallisuustoimien kirjaamista erilaisiin strategisiin ja virallisiin asiakirjoihin.

Toinen periaate on, että nuorten omat järjestöt, toimintaryhmät ja yksittäiset nuoret vaativat kovaan ääneen ja jatkuvasti pääsyä mukaan vaikuttamisen pöytiin ja kabinetteihin. Jos nuoret eivät välillä huuda, usein ärsytä ja jatkuvasti muistuta valtaapitäviä, on heidät helppo unohtaa asetetuissa aikapaineissa ja valtaapitävien omissa ahtaissa huoneissa.

Kolmantena periaatteena on hyvän vuorovaikutuksen ylläpidon ja yhteistyön tärkeys. Sukupolvien välinen yhteistyö ja toisten kuunteleminen takaavat hyvät ja vaikuttavat päätökset, hyvinvoivan yhteiskunnan ja sen kansalaiset.

Hyviä lukuhetkiä Nuorilla on väliä –julkaisun parissa!

Marja N. Pulkkinen
Ylitarkastaja
Opetus- ja kulttuuriministeriö, nuorisotyön ja politiikan vastuualue

JOHDANTO

Nuorten osallisuus on teema, joka on noussut viimeisen kymmenen vuoden aikana yhä enemmän yhteiskunnallisen keskustelun ja päätöksenteon keskiöön. Nuorten ääntä halutaan kuulla julkisen liikenteen suunnittelussa, asuinalueiden kehittämisessä, koulujen rakentamisessa ja monessa muussa yhteiskunnan kehittämiseen liittyvässä prosessissa. Aito nuorten osallisuus vaatii kuitenkin systemaattista muutosta ja nuorten ottamista mukaan jokaisen toimialan päätöksentekoon eri vaiheissa. Aito osallisuus vaatii myös siirtymän pois nuorten ”kuulemisesta” ja kohti yhteiskehittämistä nuorten kanssa.

Tässä julkaisussa keskiössä ovat nuorten tarjoamat ratkaisut yhteiskunnallisiin haasteisiin. Nuorten ratkaisut on kerätty Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton järjestämissä nuorten ratkaisutyöpajoissa. Yli 2000 nuorta osallistui tämän julkaisun tekemiseen ideoimalla ratkaisuja itse valitsemiinsa yhteiskunnallisiin ongelmiin. Nuorten ratkaisuja kerättiin työpajoissa yli 30 paikkakunnalla sekä etätyöpajoissa.

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto (Nuva ry) on osa Osallisuuden osaamiskeskusta. Osallisuuden osaamiskeskus on yksi kuudesta ope-

tus- ja kulttuuriministeriön rahoittamasta nuorisoalan osaamiskeskuksesta. Osallisuuden osaamiskeskuksesta on mukana Nuvan lisäksi Nuorten Akatemia, Kehittämiskeskus Opinkirjo, Koordinaatti ja Punaisen Ristin Nuorten turvatalot. Osaamiskeskuksen tavoitteena on ollut edistää nuorten yhteiskunnallista osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia esimerkiksi järjestämällä nuorten vaikuttamistyöpajoja sekä koulutuksia ja yhteiskehittämiskeskuksia viranhaltijoille ja päättäjille. Osallisuuden osaamiskeskuksen tavoitteena on ollut kerätä 1000 nuorten ratkaisua yhteiskunnallisiin ongelmiin. Osaamiskeskuskauden alussa iskenyt koronapandemia vaikutti kuitenkin työpajojen toteutukseen, sillä suurimmaksi osaksi kasvokkain järjestetyt ratkaisutyöpajat jäivät melkein kahden vuoden osalta toteutumatta. Vuosina 2020–2023 kerättiin lopulta yhteensä 500 ratkaisua. Kaikki kerätyt ratkaisut löytyvät sivustolta nuoretjaosallisuus.fi.

Tässä julkaisussa on analysoitu nuorten tarjoamia ratkaisuja ja pyritty tuomaan esiin kehityskohteita ja ratkaisuja, jotka työpajoissa nousivat esille. Nuorten ratkaisut kattavat koko elämän skaalan: nuorilla on tarjolla ratkaisuja ilmastoon

ja ympäristöön, kansainvälisyyteen, kasvatukseen ja koulutukseen, liikenteeseen, mielenterveyteen, päätöksentekoon, talouteen ja julkisiin palveluihin, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen, terveyteen ja hyvinvointiin, työelämään ja vapaa-aikaan. Nuorten ääni kulkee vahvasti läpi koko julkaisun nuorten lainauksissa.

Jokainen nuori, joka antoi ratkaisunsa osaksi tätä julkaisua on jo itsessään ratkaisu. Nuoret ovat päässeet ratkaisutyöpajassa tutustumaan vaikuttamisen keinoihin, pohtimaan omaa vaikuttamistaan, ja saaneet tilaa innostua – tai tuohtua – yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisusta. Nuorten antamat ratkaisut ovat esimerkki siitä, miten nuorten asiantuntijuutta ei voi sivuuttaa.

Ota tämän julkaisun nuorten ratkaisut vastaan sillä vakavuudella, jotka ne ansaitsevat. Valta ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia Suomessa on edelleen vahvasti aikuisten käsissä. Siksi toivomme, että tämä julkaisu inspiroi sinua toteuttamaan nuorten vaatimia ratkaisuja.

Camilla Bergman
osallisuusasiantuntija
Nuva ry

Susanna Ranta
järjestöasiantuntija
Nuva ry

MITEN RATKAISUIHIN PÄÄSTIIN?

Tässä julkaisussa esiintyvät nuorten ratkaisut kerättiin osana Osallisuuden osaamiskeskuksen nuorten ratkaisutyöpajoja vuosina 2020–2023. Työpajoja järjestettiin yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa.

Ratkaisutyöpajoissa nuoret tutustuivat vaikuttamiseen yleisellä tasolla sekä tunnistivat yhteiskunnallisia epäkohtia ja haasteita, pureutuivat niiden juurisyihin ja arvioivat niiden vaikutuksia. Oli tärkeää ensin pureutua ongelmiin ja niiden taustoihin, jotta nuorten keksimät ratkaisut olisivat vaikuttavampia. Ratkaisujen ideointiprosessi oli myös nuorille mielekkäämpää, kun heille annettiin ensin mahdollisuus syventää omaa ymmärrystään ongelmista. Työpajoissa priorisoitiin nuorten omia näkemyksiä oman elämän ja arjen haasteisiin sekä luotiin niistä siltaa suurempiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Nuorille kerrottiin jo työpajan aikana, mihin heidän ideoimiaan ratkaisuja hyödynnettäisiin.

Työpajamenetelmissä keskityttiin myös toiminnallisuuteen. Työpajojen fasilitoinnissa otettiin huomioon nuorten toiveet ja tarpeet sekä työpajan mielekkyys nuorelle. Työpajoissa käytettiin niin perinteistä kynää ja paperia kuin erilaisia digitaalisia alustoja, kuten Mentimeteriä. Työpajoissa kehitetyt osallisuusmenetelmät on kerätty osaksi Osallisuuden osaamiskeskuksen ”Osallisuuden menetelmäpankkia”, jotta niitä voitaisiin tarjota laajemmin nuorten parissa toimiville aikuisille.

Nuorten ratkaisutyöpajat saivat nuorilta suurimmaksi osaksi positiivista palautetta. 83% osallistujista koki osallistumisen työpajoihin turvalliseksi ja tunsivat olonsa kuulluksi työpajan aikana. 77% osallistujista koki, että tilaisuudesta oli hyötyä ja 71% osallistujista koki oppineensa jotain uutta tai saaneensa uusia ideoita.

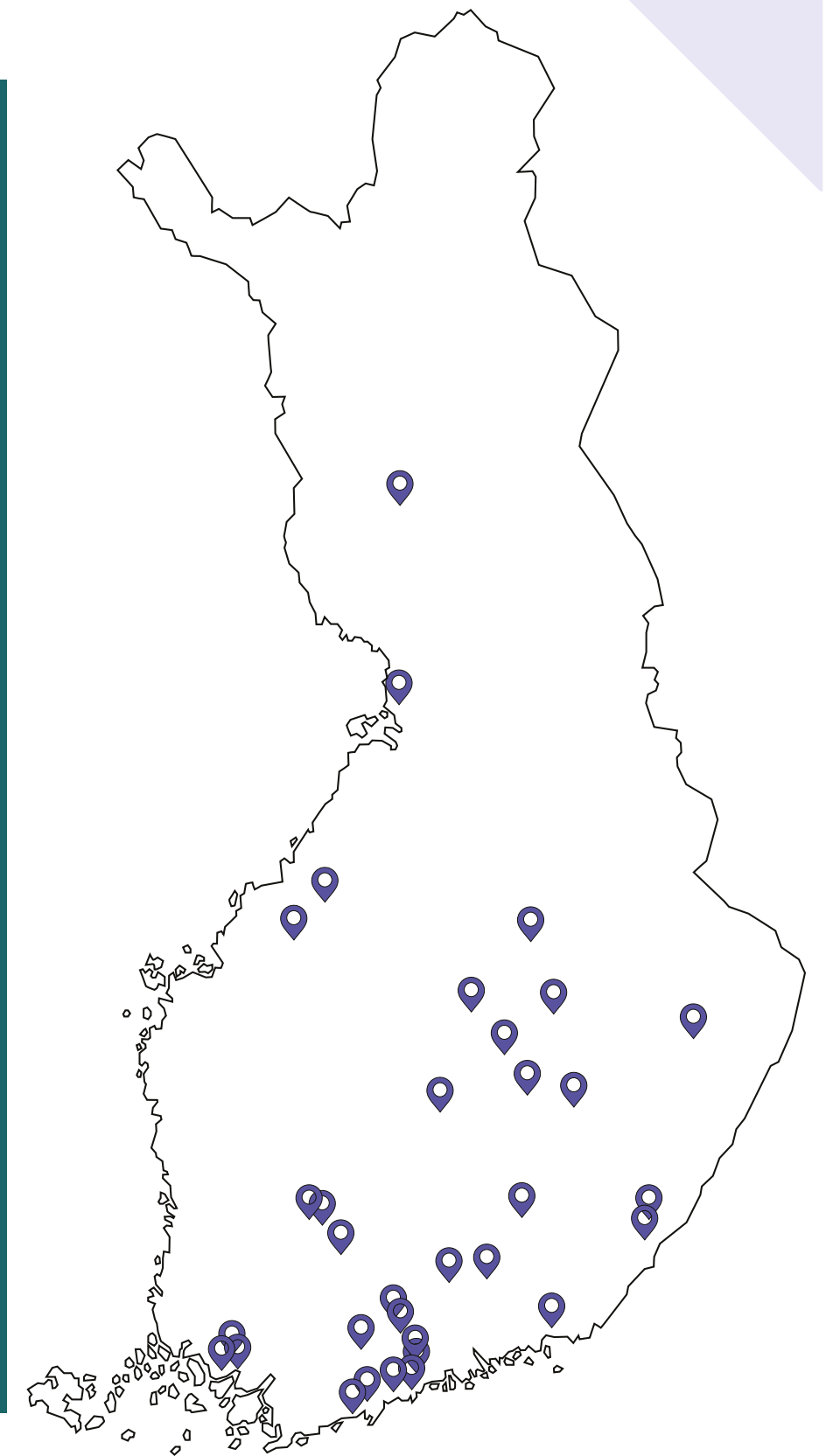
Työpajojen jälkeen kaikki ratkaisut kerättiin ja julkaistiin nimettömänä nuoretjaosallisuus.fi sivustolla. Nämä 500 ratkaisua jaettiin 11 eri teemaan: ilmasto ja ympäristö, kansainvälisyys, kasvatus ja koulutus, liikenne, mielenterveys, terveys ja hyvinvointi, päätöksenteko, talous ja julkiset palvelut, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, työelämä ja vapaa-aika. Tässä julkaisussa on analysoitu nuorten ratkaisuja ja koostettu niitä ratkaisukokonaisuuksiin.

Nuorten ratkaisutyöpajat lukuina:

- Vuosina 2020–2023 järjestettiin **125** nuorten työpajaa.
- Ratkaisuja kerättiin yhteensä **500** kpl
- Työpajoihin osallistui yhteensä **2078** nuorta
- Työpajoja järjestettiin **32** paikkakunnalla.

Nuorilta kerättiin ratkaisuja 32 kunnasta

Espoo
Hamina
Helsinki
Hyvinkää
Imatra
Inkoo
Joensuu
Joroinen
Jyväskylä
Karkkila
Kaustinen
Kuopio
Lahti
Lapinlahti
Mäntyharju
Naantali
Oulu
Pieksämäki
Rautalampi
Riihimäki
Rovaniemi
Ruokolahti
Rusko
Siuntio
Tampere
Toholampi
Turku
Tuusula
Valkeakoski
Vantaa
Vesanto
Ylöjärvi

Tutustu kaikkiin nuorilta kerättyihin ratkaisuihin osoitteesta nuoretjaosallisuus.fi

NUORTEN RATKAISUJA

Ilmasto ja ympäristö

Nykynuorten sukupolvi ottaa ilmastonmuutoksen tosissaan; vuoden 2021 Nuorisobarometrin¹ peräti 90% vastanneista nuorista piti ihmisten vaikutusta ilmastonmuutokseen tosiasiana. Jopa 76% nuorista raportoi tuntevansa surua luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä ja lajien sukupuutosta. Tämä huoli ilmastosta ja ympäristöstä voidaan nähdä esimerkiksi Elokapina-liikkeessä sekä nuorten ilmastolakoissa.

Nuorilta kerättiin yhteensä 39 ilmastoon ja ympäristöön liittyvää ratkaisuja. Nuorten ratkaisut ilmastoon ja ympäristöön jakautuivat neljään eri teemaan: luontokadon torjuminen, ihmisten valintoihin vaikuttaminen, aktiiviset ilmastotoimet ja niihin sitoutuminen ja fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen.

Luontokadon torjumisen eteen nuoret haluavat edistää mm. metsien suojelua vähentämällä hakkuiden määrää, suojella meriä ja eläimiä edistämällä eläinten oikeuksia ja puuttamalla uhanalaisten lajien salametsästykseen.

”Metsät ovat tärkeitä ilmastonmuutoksen estämiseksi ja luonnon monimuotoisuuden vuoksi. Suojellaan niitä enemmän.”
– siuntiolainen nuori

Nuoret näkivät, että myös yksittäisten ihmisten valinnoilla on vaikutusta ilmastonmuutoksen torjuntaan. Tätä havaintoa tukee myös vuoden 2021 Nuorisobarometri, jossa nuoret nostivat tärkeimmiksi keinoksi vaikuttaa ilmastonmuutoksen torjuntaan äänestämisen lisäksi omilla ostospäätöksillä vaikuttamisen.

Nuoret painottivat ratkaisuisaan ilmastoystävällisten valintojen helpottamista esimerkiksi lisäämällä kouluruokailussa kasvisruoan määrää ja kannustamalla ruokahävikin vähentämiseen. Ihmisten valintoihin pystytään nuorten mukaan vaikuttamaan myös lisäämällä heidän tietoisuuttaan ympäristö- ja ilmastoasioista esimerkiksi kouluissa.

”Ilmastotoimet koskettavat kaiken ikäisiä ja monelle nuorelle ilmastokriisi aiheuttaa ahdistusta. Lisäämällä tietoisuutta ja ilmastotoimia kouluissa kannustetaan nuoria toimimaan itse ilmastonmuutoksen hidastamisen eteen sekä lievennetään mahdollisesti siihen liittyvää ahdistusta.”
– naantalilainen nuori

Suurin vastuu ilmastotoimista on kuitenkin päättäjillä. Nuoret peräänkuuluttivat ratkaisuissaan päättäjien vahvempaa sitoutumista ilmastotoimiin. Sitoutumista vaadittiin esimerkiksi päästörajoituksiin niin Suomen, EU:n, kuin koko maailman tasolla.

”Suomen pitäisi sitoutua paremmin ilmastotavoitteisiin ja esimerkiksi uudistaa lainsäädäntöä. Agenda 2030 yms. tavoitteet ja erilaiset sopimukset eivät riitä, on tehtävä konkreettisia ilmastotoimia!”
– jyväskylälainen nuori

Viimeinen teema, joka nousi esiin nuorten ratkaisuista ilmastoon ja ympäristöön oli fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen. Näissä ratkaisuissa toivottiin esimerkiksi turpeen käytön lopettamista ja uusiutuvan energian käytön kannustaminen esimerkiksi verotusta vähentämällä.

”Turpeen käyttö aktiivisessa energiantuotannossa tulisi lopettaa.”
– helsinkiläinen nuori

Kansainvälisyys

Nuorilta kerättiin yhteensä 22 ratkaisua kansainvälisyyteen liittyen. Ratkaisut voidaan jakaa kahteen teemaan: nuorten kansainvälisyys-mahdollisuudet ja nuoret kansainvälisissä toimielimissä.

Nuoret halusivat nuorille lisää kansainvälistymismahdollisuuksia. Esimerkiksi erilaiset vaihto-opiskelukokemukset ja kansainväliset tapahtumat nähtiin hyvin tärkeänä mahdollisuutena nuorelle nähdä maailmaa, tavata muiden maiden nuoria ja saada uusia ystäviä.

Vaihto-opintojen kohdalla toivottiin lisää tietoisuutta mahdollisuuksista sekä niiden parempaa huomioimista esimerkiksi osana suomalaisia opintoja. Kansainvälisyys nähtiin myös asiana, jonka ei pitäisi olla riippuvainen omasta taustasta tai mahdollisuudesta maksaa kallista osallistumismaksua, vaan kokemuksia pitäisi tarjota yhdenvertaisesti kaikille nuorille.

”Vaihtoon lähtemisen tulisi olla mahdollista riippumatta nuoren taloudellisesta tilanteesta. Erilaisia avustuksia ja rahoituskeinoja tulisi lisätä.”
– helsinkiläinen nuori

Nuoret halusivat vahvistaa nuorten mahdollisuuksia osallistua myös kansainvälisten toimielinten, kuten Euroopan unionin, NATO:n ja Yhdistyneiden kansakuntien toimintaan ja päätöksentekoon. Nuorten osallisuus näissä toimielimissä nähtiin yhtenä tapana luoda nuorille kuulumisuuden tunnetta myös esimerkiksi Eurooppaan tai laajemmin globaaliin yhteisöön.

Jotta nuoret voivat osallistua, on heille myös annettava tarpeeksi tietoa näiden toimielinten toiminnasta. Koulu nähtiin tässä avainasemassa nuorten tietoisuuden lisäämiseksi kansainvälisistä toimielimistä.

”Harva nuori ymmärtää YK:n toimintaa tai esimerkiksi tietää nuorten vaikutusmahdollisuuksista YK:ssa. Nuorille pitäisi kertoa enemmän esimerkiksi koulussa, miten YK (ja muut kansainväliset toimielimet) toimii.”
– helsinkiläinen nuori

Kasvatus ja koulutus

Nuorten työpajoissa kerättiin ylivertaisesti eniten ratkaisuja kasvatukseen ja koulutukseen liittyviin haasteisiin. Tämä on ymmärrettävää, sillä suomalaiset nuoret viettävät n. 190 päivää vuodessa koulussa. Näissä 135:ssä ratkaisussa nuoret halusivat kehittää koulurokailua, demokratiakasvatusta, tulevaisuustaitojen käsittelyä, koulun tilojen viihtyvyyttä, oppiaineita, kiusaamisen vastaista työtä ja hyvinvoinnin edistämistä sekä opettajien ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta.

Kouluruoka oli työpajoissa usein ensimmäinen nuorten esiin tuoma kehityskohde. Nuoret kaipaivat kouluruokailuun erityisesti monipuolisuutta sekä enemmän ja parempia kasvisvaihtoehtoja. Nuoret nostivat myös esiin sen, että pitkän koulupäivän aikana jakamista parantaisi esimerkiksi aamupala- tai välipalamahdollisuus koululla.

Nuoret toivat esiin paljon erilaisia tulevaisuuden taitoja, joita heidän mielestään koulujen opetuksessa pitäisi vahvistaa. Näitä taitoja olivat esimerkiksi tunne- ja kaveritaidot, taloustaidot, medialukutaidot sekä IT- ja digitaidot. Nuoret toivoivat myös lisää opetusta ja tietoa esimerkiksi yrittäjyydestä ja työelämästä yleisesti sekä seksuaalisuudesta, ilmastonmuutoksesta ja kestävästä kehityksestä.

Demokratiakasvatus on teema, joka nousi selkeästi nuorten ratkaisuksista. Peräti 18 ratkaisua keskittyi erityisesti demokratiakasvatuksen teemoihin. Ratkaisuissa toivottiin esimerkiksi nuorten varjovaaleja kouluihin esimerkiksi kunta-, eduskunta- tai presidentinvaalien aikaan. Nuoret toivoivat myös päättäjien vierailuja kouluille, jotta päätöksentekijät erityisesti kuntatasolla tulisivat lähemmäksi nuoria.

“Kouluruuan makuun voisi panostaa enemmän esimerkiksi käyttämällä moninaisempia raaka-aineita ja mausteita ruokaa valmistettaessa.”
- riihimäkeläinen nuori

“Lisäämällä demokratiakasvatusta nuoret voisivat uskaltautua äänestämään enemmän ja innostua mukaan politiikkaan ja vaikuttamaan.”
- raumalainen nuori

Koulun tilojen viihtyvyyttä haluttiin myös kehittää esimerkiksi lisäämällä hiljaisia työskentelytiloja tai lepotiloja kouluihin. Myös luokkatilojen ergonomiaan haluttiin kiinnittää enemmän huomiota. Näillä ratkaisuilla pyrittiin tekemään koulusta viihtyisämpi paikka nuorille viettää päiviään.

Myös kouluissa opettavat oppiaineet saivat nuorilta kehitysehdotuksia. Erityisesti ruotsin kielestä sekä yhteiskuntaopista tuli kehitysehdotuksia. Niin sanottu “pakkoruotsi” on monen nuoren keskuudessa kuuma peruna. Nuoret ehdottivat esimerkiksi ruotsin kielen opetuksen korvaamista nuoren itse valitsemalla vieraalla kielellä. Yhteiskuntaopin osalta nuoret näkivät aineen tärkeyden ja toivoivat lisätunteja sekä yhteiskuntaopin lisäämistä myös 7. ja 8. luokan opetussuunnitelmiin.

“Korvataan pakkoruotsi pakollisella toisen kielen opetuksella. Tämä vähentäisi oppilaiden kuormituksen tarjoamalla heille vaihtoehtoisen kielen, jonka he oikeasti haluavat opiskella.”
- nurmijärveläinen nuori

“Nuoret ymmärtäisivät paremmin miten yhteiskunta toimii, ja saisivat ensimakua vaaleista ja politiikasta. Yhteiskuntaoppia on tällä hetkellä 6., ja 9. luokalla. Kaksi vuotta välissä, jossa ehtii unohtaa kaiken.”
- nokialainen nuori

Nuoret ottivat ratkaisuihinsa myös kantaa kiusaamiseen ja vaativat lisätoimia kiusaamisen ja muun syrjinnän poistamiseen kouluista. Nuorilla oli myös ratkaisuja yleisemmin kouluhyvinvoinnin edistämiseen. Esimerkkiratkaisuja oli jaksamisen tukeminen myöhemmillä kouluaamuilla, oppimisrauhan takaaminen sekä turvallisten aikuisten, kuten kuraattoreiden, koulunkäynnin ohjaajien ja muiden oppilashuollon työntekijöiden mukana olemista nuoren arjessa.

“Aikuisten pitää puuttua tehokkaammin esimerkiksi koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen ja väkivaltaan.”
- espoolainen nuori

“Kuraattorin pitäisi enemmän näyttäytyä ja tulla oppilaille tutummaksi. Tulemalla esimerkiksi kertomaan tunneille hänen työstään se madaltaisi kynnyksen lähteä juttelemaan.”
- iisalmelainen nuori

Viimeisenä teemana kasvatukseen ja koulutukseen liittyen nuorilta nousi opettajien ja oppilaiden välisen vuorovaikutuksen kehittäminen. Ratkaisuissa toivottiin esimerkiksi toiminnallisempia opetusmenetelmiä sekä opettajille tarkoitettua avointa palautekanavaa.

Liikenne

Vaikka nuorten liikennekuolemat ja henkilövahingot ovat vähentyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana, silti lähes joka kolmas tieliikenteessä vahingoittunut on nuori². Siksi on erityisen tärkeää, että liikennettä suunnitellaan nuoret huomioiden nyt ja tulevaisuudessa. Nuoret antoivat työpajoissa 36 ratkaisua liikenteeseen liittyen. Valtaosa ratkaisuista kohdistui julkiseen liikenteeseen, joka on erityisesti alaikäisille nuorille tärkeä kulkumuoto. Ratkaisuja kehitettiin myös tietoisuuden ja liikennekasvatuksen lisäämiseen, tuomioiden koventamiseen sekä vapaa-ajan liikenteeseen ja lähiympäristön viihtyvyyteen.

Julkisen liikenteen osalta nuoret toivoivat erityisesti syrjäseutujen ja pienempien kuntien julkisen liikenteen kehittämistä, kuten lähijunien ja kuntien välisten bussiyhteyksien parantamista. Julkisen liikenteen vuorovälejä haluttiin kehittää nuorille otollisemmaksi, esimerkiksi panostamalla tiheämpään vuoroväliin koulun aloituksen ja lopetuksen yhteyteen. Julkisen liikenteen saatavuuden lisäksi toivottiin myös turvallisempia liikennevälineitä ja enemmän puuttumista esimerkiksi häiriökäyttäytymiseen. Nuoret näkivät myös autottomuuden mahdollisuutena erityisesti suuremmissa kunnissa: pyöräilyyn on panostettava ja lentämistä rajoitettava.

“Lähijunaliikennettä pitäisi lisätä ja rakentaa uusia yhteyksiä, esimerkiksi Inkooseen. Ei tehdä kuntien keskuksista yhtenäisiä parkkipaikkoja tai kunnista auto-keskeisiä. Julkinen liikenne tässä tärkeää.”
– inkoolainen nuori

Liikennekasvatus oli nuorille tärkeää ja nuoret toivoivat erityisesti yläkouluun kohdistuvaa rehellistä keskustelua liikenneturvasta. Nuoret vaativat ratkaisuissaan myös kovempia tuomioita liikenneriikkomuksista erityisesti haja-asutusalueille. Myös sähköpotkulaudat nähtiin isommissa kunnissa ongelmana liikenneturvan osalta.

“Pienillä paikkakunnilla yleinen asenne liikenteeseen on välipitämätön ja nuorten ajotyyli on usein holtitonta. Esimerkiksi suurien ylinopeuksien riskejä ei tunnisteta ja tietoisuus on vähäistä. Asia voitaisiin ratkaista tuomalla asiantuntijoita, kuten liikenneturva tai poliisi keskustelamaan aiheesta nuorten kanssa paikkoihin, jossa nuoret viettävät aikaa. Keskustelu olisi syyllistämisen sijaan rentoa ja opettavaista. Nuoret kiinnostuisivat ja kuuntelisivat, eivätkä kokisi oloaan uhatuiksi.”
– uusikaupunkilainen nuori

Vapaa-ajan osalta nuoret toivoivat mopotai keulasuoraa, jossa voisivat viettää aikaa ystävien kanssa mopoiluharrastuksen parissa. Mopo- ja keulasuoria on selvitetty jo jopa 50 kunnassa, mutta niiden toteuttaminen on monimutkaista³. Nuoret näkivät moposuoran tärkeänä vapaa-ajan osalta, mutta myös esimerkiksi mopokortin harjoittelua varten. Nuoret toivoivat ratkaisuissaan myös viihtyvyyden parantamista esimerkiksi teiden kunnossapidon tai katuvalaistuksen avulla.

“Laillinen moposuora tarjoaisi turvallisen, yleiseltä liikenteeltä suojassa olevan paikan nuorille esimerkiksi vapaalle temppuilulle. Moposuoralla voisi myös kortittomat harjoitella mopoilua esimerkiksi mopokorttia varten.”
– lapinlahtelainen nuori

Mielenterveys

Nuorten mielenterveyskriisi on ollut erityisesti koronapandemian jälkeen erityinen huolenaihe. Nuorten psykiatristen diagnoosien määrä lisääntyi lähes viidenneksellä koronapandemian ensimmäisen aallon jälkeen⁴. Nuorten ratkaisuissa mielenterveys nousi selkeänä teemana ja nuoret keksivät siihen 52 erilaista ratkaisua. Nämä ratkaisut voidaan jakaa kolmeen eri teemaan: tietoisuuden lisääminen, ennaltaehkäisevä työ ja palveluiden kehittäminen.

Nuorten mielestä oli tärkeää lisätä tietoisuutta mielenterveysongelmista sekä purkaa mielenterveyteen liittyviä stigmoja. Erityisesti kouluun toivottiin lisää avointa keskustelua mielenterveydestä esimerkiksi erilaisten teematuntien tai terveystiedon tuntien yhteyteen. Nuoret toivoivat esimerkiksi tukea itsetuhoisuuden, masennuksen tai syömishäiriön oireiden tunnistamiseen niin itsessään kuin lähipiirissään.

“Mielenterveyttä tulisi käsitellä huomattavasti enemmän esimerkiksi peruskoulun terveystiedossa. Nuoria pitää opettaa tunnistamaan esimerkiksi masennuksen, syömishäiriöiden sekä itsetuhoisuuden oireita, ennen kuin on liian myöhäistä. Monet nuoret eivät uskalla hakea apua mielenterveysongelmiin, koska he pelkäävät joutuvansa suoraan osastolle tai saavansa hullun maineen. Siksi nuorille tulisi kertoa, millä eri tavoilla mielenterveyttä hoidetaan.”
– vantaalainen nuori

Nuoret vaativat ratkaisuihin panostuksia ennaltaehkäisevään mielenterveystyöhön. Koulu oli ratkaisuihin keskeinen paikka, missä mielenterveysongelmia voidaan ehkäistä. Useampi nuori toivoi koulussa toteutettavaa pakollista mielenterveystarkastusta koulujen terveystarkastusten rinnalle. Näiden tarkastusten avulla nuoret toivoivat, että mielenterveysongelmiin pystyttäisiin puuttua aikaisemmin. Myös nuorisotyö ja nuorten syrjäytymisen estäminen nähtiin tapoina ennaltaehkäistä mielenterveysongelmia.

“8. luokan terveystarkastuksien yhteyteen myös mielenterveystarkastus, jotta pystytään auttamaan ja ennaltaehkäisemään mielenterveyden ongelmien syntymistä.”
– jyvaskyläläinen nuori

Palveluiden kehittämisen osalta nuoret vaativat ratkaisuihin esimerkiksi terapia- ja tukien toteuttamista, mielenterveyspalveluiden resurssipulaan puuttumista sekä matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden lisäämistä. Nuoret toivoivat myös erityisesti nuorille suunnattujen mielenterveyspalveluiden kehittämistä ja esimerkiksi nuorille ilmaista pääsyä terapiaan.

“Nuorten terapiatakuu ja matalan kynnyksen mielenterveyspalveluihin enemmän resursseja, jotta nuorten mielenterveyskriisiin saataisiin edes jonkun verran apua. Myös esimerkiksi se ettei leikkauksia lapsikorotukseen tai jälkihoidon ikärajaa laskettaisi auttaisi mielenterveyteen ja itsenäistymiseen positiivisesti.”
– ylöjärveläinen nuori

Päätöksenteko

Nuorten antamia ratkaisuja päätöksentekoon liittyen kerättiin yhteensä 82 kappaletta ja ne kattavat laajan kirjon osallisuutta ja vaikuttamista, hyvinvointia ja alueellista yhteistyötä, viestintää ja demokratiakasvatusta sekä nuorten vaikuttamista ja nuorisovaltuustoja. Ratkaisut heijastavat nuorten huolia ja toiveita yhteiskunnallisista kysymyksistä, ja yhdessä ne muodostavat kokonaisvaltaisen näkemyksen siitä, miten nuoret haluavat vaikuttaa ja osallistua päätöksentekoon eri tasoilla.

“Lisätään yhteistyötä ja vuorovaikutusta nuorten ja päättäjien välillä esimerkiksi järjestämällä keskustelutilaisuuksia, yhteisiä työpajoja ja päättäjien vierailuja kouluissa.”
– kuopiolainen nuori

Nuoret korostavat aktiivista osallistumista yhteiskuntaan eri tasoilla. Nuoret kaipaavat vahvempaa roolia seurakunnissa, avointa vuoropuhelua aikuisten kanssa, ja digitaalisia kanavia osallistumiseen. Nuorisovaltuustoille halutaan lisää oikeuksia ja konkreettista vaikutusta päätöksiin. Äänestysaktiivisuutta halutaan kasvattaa ja demokratiakasvatusta vahvistaa, myös EU-asioissa. Nuoret painottivat äänensä tärkeyttä kaikilla päätöksentekotasoilla.

Nuoret keskittyvät myös hyvinvoinnin edistämiseen ja alueelliseen yhteistyöhön. Päihdekeskustelua halutaan tuoda lähemmäs nuoria, ja hyvinvointialueiden toimintaa ja rahoitusta halutaan ohjata paremmin. Alueellista eriarvoisuutta vastaan halutaan puuttua, erityisesti pienemmissä ja pohjoisissa kunnissa. Nuoret kaipaavat systemaattisemmin mukaan päätöksentekoon ja heidän asiantuntijuuttaan tulee arvostaa.

“Suomessa on suuret alueelliset erot esimerkiksi julkisen liikenteen saavutettavuudessa ja kattavuudessa sekä palveluissa. Panostetaan aluepolitiikkaan ja keskitytään myös pk-seudun ulkopuolelle tarjottaviin palveluihin ja tietoisuuden lisäämiseen.”
– jyvaskyläläinen nuori

Päätöksentekoon liittyvän viestinnän tulee olla saavutettavampaa ja monikielistä, ja nuorille halutaan tarjota enemmän tietoa demokratiasta. Äänestysprosessia halutaan helpottaa erilaisin keinoin, esimerkiksi äänestyspaikkoja lisäämällä. Osa nuorista harkitsi myös äänestämisen tekemistä pakolliseksi. Poliittisen jargonin karsiminen ja yhteistyön lisääminen nuorten ja päättäjien välillä ovat myös keskeisiä tavoitteita.

“Äänestysikärajaa tulisi laskea, mutta se vaatii demokratia- ja kasvatuksen lisäämistä. Opetuksessa on tärkeintä keskittyä niihin asioihin, jotka koskettavat nuorten arkielämää ja demokratian perusperiaatteita.”
– helsinkiläinen nuori

Lopuksi nuoret painottivat aktiivista osallistumista ja vaikuttamista erilaisissa toimielimissä, erityisesti nuorisovaltuustoissa. Lisää nuoria halutaan mukaan päätöksentekoon ja politiikkaan, ja nuorille halutaan tarjota monipuolisempia ja matalamman kynnyksen vaikuttamismahdollisuuksia. Nuorisovaltuustojen rahoituksen turvaaminen ja niiden roolin vahvistaminen ovat tärkeitä askelia nuorten äänen kuulumisen varmistamiseksi.

“Nuorisovaltuustoilla pitäisi olla oikeus määrittää oma toimintasäntönsä, jotta toiminta olisi nuorten näköistä ja nuorten näkökulmasta toimivaa. Nuorisovaltuustoilla pitäisi olla riittävät resurssit ja edellytykset tehokkaaseen toimintaan.”
– helsinkiläinen nuori

Talous ja julkiset palvelut

Talouteen ja julkisiin palveluihin kohdistuvat ratkaisut koostuvat 18 ratkaisusta. Näiden ratkaisuiden teemoina ovat esimerkiksi valtion talous, nuorten toimeentulo sekä muut palvelut, jotka eivät sopineet muihin julkaisun teemoihin. Ratkaisujen vähyyden takia on kuitenkin vaikeaa sanoa mitään nuorten yleisistä mielipiteistä talouteen ja julkisiin palveluihin liittyen.

Nuoret antoivat ratkaisuja esimerkiksi hyvinvointialueiden budjetteihin. Ratkaisuissa nuoret vaativat hyvinvointialueiden määrän uudelleentarkastelua ja päälliköiden palkkojen laskemista. Nuoret ehdottivat nuorten osallisuuteen päätöksenteossa osallistavaa budjetointia. Nuoret vaativat ratkaisuihinsa myös enemmän investointeja koulutukseen ja tieteeseen.

“Ottamalla osallistava budjetointi osaksi kunnan päätöksentekoa paitsi lisätään nuorten osallisuutta kunnassa, myös opetetaan heille demokratian perusperiaatteita ja vastuunottoa. Se myös vahvistaisi nuorten luottamusta paikalliseen päätöksentekoon ja lisää heidän sitoutumistaan kuntayhteisöön.”
– helsinkiläinen nuori

Nuorten toimeentulon kannalta nuoret vaativat opintolainan välttämättömyyden poistamista sekä opiskelija-asuntojen hintoihin puuttumista. Nuoret ehdottivat ratkaisuksi nuorten toimeentuloon myös kampanjaa nuorten taloudellisesta hyvinvoinnista.

“Tällä hetkellä alle 18-vuotiaatkin voivat joutua ottamaan opintolainaa hyvin matalalla kynnyksellä jos asuvat omillaan. [...] Ei ole kuitenkaan myöskään kovin optimaalista että nuoret ovat veloissa jo ennen täysi-ikäisyyttä, jotta he saavat ostettua itselleen syömistä. Ei ole myöskään oikein olettaa vanhempien elättävän omillaan asuvaa lastaan, sillä omillaan asumisessa on enemmän kuluja kuin jos hän asuisi kotona, eikä kaikilla ole varaa auttaa.”
– pyhäntäläinen nuori

Viimeisenä ratkaisuissa oli muutama sekalainen ratkaisu esimerkiksi pienten kuntien palveluiden, kuten kauppojen, aukioloaikojen pidentämiseen ja tyhjillään olevien tilojen hyödyntämiseen. Nuoret toivoivat myös kuukautistuuotteiden verotuksen alentamista.

“Menstruoiville kuukautistuuotteiden käyttö on pakollista, jolloin niiden hinta ei tulisi olla kellekään este niiden käyttämiseen. Varsinkin nuorilla on usein pieni budjetti, josta kuukautistuuotteet voivat olla iso osa. Kuukautistuuotteista ainakin siis verotusta tulisi laskea.”
– hyvinkääläinen nuori

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Nuorilta kerättiin työpajoissa laaja valikoima ratkaisuja, yhteensä 71 kappaletta, jotka kattavat monipuolisesti yhteiskunnallisia kysymyksiä ja pyrkivät edistämään eri ryhmien oikeuksien toteutumista ja yhdenvertaisuutta.

Useat ratkaisut korostavat tarvetta sitoutua antirasistiseen toimintaan ja taistella vihapuhetta vastaan. Oikeudenmukaisuus vähemmistöille ja heidän osallistumisensa lisääminen yhteiskuntaan ovat keskeisiä teemoja. Nuoret nostivat esimerkiksi romanikulttuurin ja saamelaiden aseman parantamisen, sekä eri kulttuurien tietoisuuden lisäämisen esiin konkreettisina askelina kohti monimuotoista ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa.

“Vastuu ei voi olla vain vähemmistöillä ja syrjinnän kokijoilla, vaan kanta-väestön on myös otettava vastuuta.”
– tuusulalainen nuori

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien edistäminen oli keskeinen teema, joka nousi esiin nuorten ratkaisuissa. Ratkaisut koskevat sukupuolen korjaaminen, kolmannen sukupuolen tunnustamista, ja transihmisten oikeuksien vahvistamista. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaama syrjintä ja väkivalta ovat nuorten mielestä huolenaiheita, jotka vaativat laajempaa huomiota ja toimia.

“Pitäisi myös puhua enemmän ehkäisystä esimerkiksi nuorille koulussa. Puheessa pitäisi huomioida seksuaalinen monimuotoisuus, esimerkiksi muut kuin monogamiset heterosuhteet.”
– vesantolainen nuori

Nuorten roolin ja osallisuuden korostaminen yhteiskunnassa on selkeästi näkyvissä ratkaisuissa. Nuoret haluavat taata äänen- ja kuulumisen päätöksenteossa, ja heidän taloudellista hyvinvointiaan sekä syrjäytymisen ehkäisyä painotetaan. Avoimempi keskustelukulttuuri ja demokratiakasvatus nähdään keinoina edistää nuorten osallistumista ja vaikuttamista.

“Sisällytetään nuoret päätöksentekoprosesseihin. Nuorilla on väliä.”
– suomalainen nuori kansainvälisillä demokratiafestivaalilla Kööpenhaminassa

Esteettömyys ja yhteiskunnan monimuotoisuuden kunnioittaminen nousevat esiin useissa ratkaisuissa. Nuoret kokevat, että erilaisuuden hyväksyminen yhteiskunnassa olisi kaikille hyödyllistä. Ratkaisut yhteiskunnan monimuotoisuuteen ja inklusiivisuuteen kattavat erittäin laajasti eri haasteita. Esiin nousevat teemat, kuten pakolaisuuden vähentäminen ja pakolaisten tukeminen, saavutettavuus viestinnässä, invavessojen lisääminen, sekä ruotsin kielen aseman turvaaminen ovat selkeästi nuorten mielestä askelia kohti yhdenvertaisuutta ja osallisuutta.

“Minusta ihmisille pitäisi pitää koulutuksia yhdenvertaisuudesta ja erilaisuuden positiivisuudesta. Jos tämä toteutuu, nuoret olisivat itsevarmempia kuin ennen ja muutenkin tuntuu hyvältä tiedostaa, että kaikki hyväksyy sinut sellaisena kuin olet.”
– tampereläinen nuori

Demokratian vahvistaminen ja keskustelukulttuurin avoimuus ovat keskeisiä teemoja, ja siihen liittyviä ratkaisuja kerättiin ylivoimaisesti eniten kaikista tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä ratkaisuista. Ratkaisut liittyvät vaalirahoitukseen, demokratiakasvatukseen, ja julkiseen keskusteluun. Tasa-arvoinen asevelvollisuus ja alueelliseen eriarvoisuuteen puuttuminen korostavat pyrkimystä luoda oikeudenmukaisempi yhteiskunta.

Ratkaisut heijastavat monipuolisia näkökulmia ja pyrkimyksiä edistää tasa-arvoa, oikeudenmukaisuutta, ja ihmisoikeuksia eri yhteiskuntaryhmien kohdalla. Ratkaisut liittyvät vahvasti yhteiskunnalliseen muutokseen ja osallisuuteen, ja ne vaativat kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa yksilöiden, yhteisöjen ja päättäjien sitoutuminen on avainasemassa.

“Opetussuunnitelman kehittäminen esimerkiksi laajentamalla yhteiskuntaoppia ala-asteelle. Tämä saisi nuoret kiinnostumaan, osallistumaan ja ymmärtämään politiikkaa.”
–kuopiolainen nuori

“Kouluissa tulisi opettaa enemmän demokratiataitoja ja kasvattaa lapsia ja nuoria toimimaan rauhan, yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien puolesta.”
–riihimäkeläinen nuori

Terveys ja hyvinvointi

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan noin kolmasosa tytöistä ja noin viidesosa pojista koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Omasta terveydentilastaan huolissaan olevien nuorten määrä on ollut kasvussa vuodesta 2015 asti⁵. Terveyspalveluiden siirtyessä hyvinvointialueille on tärkeää, että nuorten ääni kuuluu edelleen vahvasti terveyspalveluiden kehittämisessä.

Nuorten ratkaisutyöpajoissa nuoret kehittivät yhteensä 30 ratkaisua terveyteen ja hyvinvointiin. Näissä ratkaisussa keskityttiin erityisesti fyysiseen terveyteen, sillä mielen terveys on nostettu ratkaisutyöpajoissa omaksi teemakseen. Ratkaisuissa nousi selkeästi neljä eri teemaa: ennaltaehkäisevä työ, hyvinvoinnin tukeminen, terveyspalvelut koulussa ja palveluiden kehittäminen ja kynnysen madaltaminen.

Ennaltaehkäisevän työn osalta nuoret vaativat lisää ehkäisevää päihdetyötä sekä ilmaista ehkäisyä. Hyvinvoinnin tukemisen osalta nuoret toivoivat lisää edullisia liikuntapaikkoja, kuten kunnallisia kuntosaleja tai ulkoliikuntapaikkoja.

“Päihdepalveluissa pitäisi olla ehkäisevää toimintaa lisää. Esimerkiksi enemmän valistustunteja kouluissa. Pitäisi olla helpompi puhua päihteistä ilman tuomitsemista ja rohkaista nuoria puhumaan niistä avoimesti.”
– iisalmelainen nuori

Nuoret ottivat ratkaisuissaan myös kantaa kouluterveydenhuoltoon. Ratkaisuissa nuoret vaativat mm. kouluterveydenhuollon resurssipulan korjaamista ja henkilökunnan lisäämistä. Nuoret toivoivat myös, että kouluterveydenhuollossa otettaisiin paremmin huomioon seksuaalisuuden monimuotoisuus. Palveluiden kehittämisen osalta nuoret halusivat madaltaa hoitoon hakemisen kynnystä erityisesti päihdepalveluiden osalta, mutta myös yleisemmin terveydenhuollossa. Nuoret toivoivat myös terveydenhuollon henkilöstön kohtaamistaitojen kehittämistä.

“Kouluterveydenhoitajia on aivan liian vähän ja heillä on aikaa aivan liian vähän per nuori. Kouluterveydenhuollon resursseihin tulisi panostaa entistä enemmän.”
– hyvinkääläinen nuori

“Nuorten ja muidenkin tulisi päästä nopeasti hoitoon varsinkin mielen terveysasioissa. Jos hoitoon pääsy viivästyy, voi ongelma kasvaa kohtuuttomasti.”
– hyvinkääläinen nuori

Työelämä

Nuorten heikko työmarkkina-asema ja nuorisotyöttömyys ovat haasteita, jotka nuoret tunnistavat suureksi ongelmaksi. Myös Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen on tuonut esiin halunsa käsitellä näitä kysymyksiä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin avulla⁶. Pilari on Euroopan unionin strateginen kehys, joka pyrkii määrittelemään eurooppalaisten yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsyn työmarkkinoille. Ehdotuksen taustalla on ajatus siitä, että vasta sitovien toimien avulla voidaan taa- ta nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet työelämässä.

Nuoret kehittivät työelämäänsä liittyviin haasteisiin 20 eri ratkaisua. Nuorten esittämät ratkaisut nuorten työllisyyden parantamiseksi tarjoavat käytännön työkaluja nuorille työnhakijoille sekä vaativat työnantajia luomaan nuorille ystävällisempiä työympäristöjä. Ratkaisuissa kiinnitetään huomiota myös alueellisiin eroihin ja tarpeisiin.

Nuoret ehdottivat nuorten työelämäpassia, joka tarjoaa nuorille mahdollisuuden tutustua työelämäänsä ja erilaisiin uravaihtoehtoihin. Samalla se kannustaisi paikallisia yrityksiä osallistumaan nuorten työllistymisen tukemiseen. Työelämäpassi myös edistäisi nuorten mahdollisuuksia päästä työelämään kiinni.

“Nuorten työelämäpassi auttaisi nuoria tutustuman työelämäänsä ja eri uravaihtoehtoihin. Työelämäpassi voisi osallistaa paikallisia yrityksiä ja edistää nuorisotyöllisyyttä.”
– lahtelainen nuori

Nuoret nostivat esille myös paikallisia hyviä käytänteitä, jotka olisi syytä ottaa käyttöön valtakunnallisesti. Lappeenrannan Ohjaamon “Nuorisoystävällinen työnantaja”-tunnustus on keino, jonka avulla työnantajat pystyvät osoittamaan sitoutumisensa nuorten työntekijöiden hyvinvointiin. Tunnustus antaisi myös kilpailuetua niille yrityksille, jotka sitoutuvat nuorisoystävällisyyteen.

“Lappeenrannan Ohjaamo on suunnitellut paikallisille työnantajille “Nuorisoystävällinen työnantaja” -tunnustusta. [...] Tunnustuksen saaminen edellyttää joidenkin ehtojen hyväksymistä, että työpaikka olisi oikeasti nuorisoystävällinen. Tunnustus auttaisi nuoria löytämään esimerkiksi kesätyöpaikan, jossa nuoria osataan kohdata ja kohdella hyvin.”
– lappeenrantalainen nuori

Nuoret toivovat yhteiskunnan pyrkivän kohti oikeudenmukaisempia ja inhimillisempiä työoloja. Palkkatasa-arvo, inhimilliset työolot sekä tietoisuuden lisääminen työntekijän oikeuksista edistäisivät nuorten mukaan sekä nuorten että laajemmin kaikkien työelämän laatua ja samalla tukisi esimerkiksi sukupuolten välistä tasa-arvoa että työntekijöiden hyvinvointia.

Nuoret ehdottavat, että yhteiskuntaopin tunneilla voitaisiin opettaa entistä enemmän työehdoista ja lainsäädännöstä. Koulutuksen ja tiedon lisääminen työntekijän oikeuksista antaa nuorille välineitä vaatia oikeuksiensa toteutumista.

“Nuorilla on usein huonommat työehdot, koska heillä ei ole tarpeeksi tietoutta omista oikeuksistaan tai laeista. Nuorille pitäisi opettaa työehdoista ja laista esimerkiksi yhteiskuntaopin tunneilla.”
– jyväskylälainen nuori

Nuoret ovat huolissaan palkkauksen tasa-arvosta työmarkkinoilla, erityisesti naisvaltaisilla aloilla. Oikeudenmukainen palkkaus ja sukupuolten välinen tasa-arvo ovat nuorille tärkeitä teemoja, joihin he toivovat yhteiskunnan puuttuvan laajasti.

“Korjataan palkkaepätasa-arvo esimerkiksi nostamalla naisvaltaisten alojen palkkausta.”
– jyväskylälainen nuori

Keskeiseksi työelämäteemaksi nousi kesätyöt. Kesätyö on usein nuoren ensikosketus työelämäänsä ja siksi kesätyön ja sieltä saatujen kokemusten arvoa ei pidä vähätellä. Ratkaisuissa tuli ilmi, että nuoret kokevat kesätöiden hakua hidastavan heikko tietoisuus erilaisista työmahdollisuuksista ja siitä, miten kesätöitä voidaan hakea.

“Kesätöitä mahdollisesti on tarjolla, mutta tietoisuus niistä on puutteellista tai hakuohjeet eivät ole selkeät. Nuoret toivovat kootusti infoa erilaisista mahdollisuuksista ja miten niitä töitä voi hakea. Tämä hyödyttäisi myös työnantajia.”
– hyvinkääläinen nuori

Ratkaisuissa toivottiin helposti saatavilla olevaa, koottua informaatiota erilaisista työmahdollisuuksista, hakuprosessista ja tietoa esimerkiksi kesätyöntekijöitä koskevista vaakuutuksista. Tämän koettiin hyödyttävän niin työnhakijaa kuin työnantajaakin.

Toinen haaste on työpaikkojen saatavuus. Koettiin, että alle 15-vuotiaana on mahdollonta löytää kesätyöpaikkaa. Tähän ratkaisuksi ehdotettiin esimerkiksi alle 15-vuotiaaille suunnattuja lyhyitä kesätyökokeiluja.

“Kesätyöpaikkoja alle 15-vuotiaalle ei löydy. Lyhyt kesätyöjakso jo alle 15-vuotiaana olisi hyvää työelämäänsä tutustumista.”
– naantalilainen nuori

Vapaa-aika

Nuorilta kerättiin vapaa-aikaan liittyen yhteensä 62 ratkaisua. Ratkaisut liittyvät kaupunkien viihtyisyyteen, nuorten vapaa-ajan viettoon ja kokoontumispaikkoihin, järjestöjen rooliin, sekä liikuntaan ja harrastuksiin. Nuoret pyrkivät vaikuttamaan ympäristöönsä luomalla ideoita ja ehdotuksia, jotka voivat parantaa heidän elämänlaatuaan ja osallisuuttaan yhteiskunnassa.

Useammassa nuorten ratkaisussa keskityttiin kaupunkien kehittämiseen ja julkisten tilojen parantamiseen. Näihin sisältyvät muun muassa istumapaikkojen lisääminen Jyväskylän keskustaan, uusien puistojen luominen Riihimäelle, koulupihojen viihtyvyyden parantaminen ja valtakunnallisen kirjastoverkoston kehittäminen. Nuorisotiloihin ja nuorten vapaa-aikaan

liittyen nuoret ehdottavat ratkaisuja, joilla pyritään tarjoamaan nuorille monipuolisia kokoontumispaikkoja ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Näihin kuuluvat muun muassa lisää nuorisotiloja ja ohjaajia, uudet nuorisotilat eri paikkakunnille, turvalliset oleskelupaikat sekä vapaamuotoista yhdessäoloa nuorille. Vapaa-aika on monelle nuorelle keskeisiä kehityskohteita, joka koskettaa heitä suoraan.

“Olisi hienoa jos monitoimitalolla järjestettäisiin biljarditurnaus.”
– naantalilainen nuori

Nuoret ottivat kantaa myös järjestöjen rooliin nuorisotyössä ja nuorten vapaa-ajalla. Ratkaisuihin sisältyvät muun muassa nuorten osaamisen hyödyntäminen, nuorisovaltuustojen yhteisöllisyyden edistäminen, järjestöjen viestinnän kehittäminen ja resurssien lisääminen nuorisotyöhön.

“Monet järjestöt käyttävät viestinnän kanavia, jotka eivät tavoita nuoria. Otetaan nuoria lisää mukaan viestinnän suunnitteluun ja toteutukseen, jotta voidaan tehdä lisää nuoria houkuttelevaa viestintää.”
– rovaniemiläinen nuori

Ulkoilu, harrastukset ja liikunta herättivät nuorten keskuudessa ajatuksia. Ratkaisuissa otettiin kantaa muun muassa ulkoliikuntapaikkojen lisäämiseen, matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksien tarjoamiseen, urheilun yhdenvertaisuuden edistämiseen, jalkapalloilumahdollisuuksien laajentamiseen sekä luontopolkujen kunnostukseen. Nuoret kokevat toimivat liikunta- ja harrastusmahdollisuudet tärkeiksi hyvän elämänlaadun varmistamiseksi.

“Varmistetaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus urheilussa. Esimerkiksi huomioidaan sukupuolten moninaisuus ja korostetaan esimerkiksi biologisia etuja sukupuolen etujen sijaan.”
– jyväskyläläinen nuori

“Harrastaminen ei saisi riippua perheen tulotasosta, omasta esimerkiksi vammasta tai muusta estävästä tekijästä. Harrastustilat tulisi olla esteettömiä ja nuorten harrastamista tulisi tukea. Ohjaajia ja vetäjiä tulisi kouluttaa yhdenvertaisuuden huomioimiseen.”
– hyvinkääläinen nuori

SIELLÄ MISSÄ MUUTKIN – OSALLISUUS SYNTYY TOIMIJUUDESTA

Vammaiset ja pitkäaikaissairaat nuoret on perinteisesti nähty yhteiskunnassa diagnoosien ja palvelutarpeen kautta, ja he ovat usein jääneet tavanomaisen nuorisotutkimuksen ulkopuolelle tai vähintään sen marginaaleihin. Usein puhutaan myös vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten ”haavoittuvasta asemasta” ja painotetaan tuen tarvetta kaikilla peruselämäalueilla, kuten koulussa, opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Vaikka nuorten kohtaamien rakenteellisten haasteiden huomioiminen ja tuen tarjoaminen on välttämätöntä, keskustelun vammaisista ja pitkäaikaissairaista nuorista ei tulisi kaventua vain erityisyyteen, joka asettaa heidät erilleen muista nuorista.

Vammaiset ja pitkäaikaissairaat nuoret toivovat tulevaisuutta kohdatuksi ennen kaikkea nuorina nuorten joukossa sen lisäksi, että heidän tuen tarpeensa tunnustetaan. He ovat ja haluavat tulla nähdyiksi aktiivisina toimijoina, joilla on muiden nuorten tavoin omat unelmansa, suunnitelmansa, taitonsa ja vahvuutensa, ja jotka haluavat osallistua itseään ja omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon. Vammaisten nuorten odotukset ja tavoitteet eivät poikkea vammattomien nuorten tavoitteista. He haluavat mahdollisuuden oppia ja opiskella yhdenvertaisesti muiden kanssa sekä päästä opintojen jälkeen työelämään. He toivovat itsenäistymistä ja hyvää asumista itselleen sopivalla tavalla sekä haaveilevat parisuhteesta ja perheestä.

Rakenteelliset esteet, ennakoasenteet sekä tiedon puute ovat pääasiallisia esteitä vammaisten nuorten yhdenvertaisen osallisuuden ja osallistumisen toteutumisessa. Vammaiset nuoret eivät saa jäädä rakenteissa jälkihuomioksi, vaan aidon osallisuuden toteutumiseksi heidät on otettava mukaan jo esimerkiksi tapahtumien ja toiminnan suunnitteluvaiheessa. Heidä ei myöskään vaikuttamiselimiin päästessään tulisi automaattisesti asemoida vammaisasioiden ajajiksi. Vammaisilla ja pitkäaikaissairailta nuorilla on paljon osaamista ja annettavaa myös muissa nuorille yhteisissä kysymyksissä. Vamlas järjesti tänä vuonna yhdessä Tatu ry:n ja Invalidiliiton kanssa neljä eri työpajaa, joissa nuoret pääsivät nostamaan esiin itselleen tärkeitä vaikuttamisteemoja. Suurimmiksi yhteisiksi teemoiksi nousivat mahdollisuudet yhdenvertaiseen työelämään, opiskeluun sekä osallisuuteen muillakin elämäalueilla, kuten harrastuksissa ja vapaa-ajalla. Muita nuoria kiinnostavia teemoja ovat olleet mm. mielenterveys-, ympäristö- ja ilmastokysymykset. Samat yhteiset teemat koskettavat siis niin vammaisia kuin vammattomia nuoria, minkä vuoksi heille tulisi aktiivisesti tarjota samoja yhdenvertaisia matalan kynnyksen vaikuttamisalustoja kuin muillekin nuorille. Kun vaikuttamisen perusrakenteet ovat moniäänisiä, on puitteet aidolle kehitykselle todennäköisemmin taattu. Tällöin kaikille sopivassa suunnittelussa (Design for All) piilevät sokeat pisteet voi löytää ja paikata jo ennakoivasti.

Joustavuus, soveltamismahdollisuudet ja kohtuulliset mukautukset osallistumisen tavoissa ja vaatimuksissa tulisi myös ottaa huomioon vammaisten nuorten osallisuuden mahdollistamiseksi. Toisaalta marginaaliryhmien mukaan saamista aktiivisesti vahvistava positiivinen erityiskohtelu voisi toimia ensimmäisenä kehitysratkaisuna, esimerkiksi monimuotoisessa rekrytoinnissa tai vaikkapa nuorisotoiminnan luottamustehtäviin liittyvissä valinnoissa.

Kaikilla vammaisilla ja pitkäaikaissairailta nuorilla ei toki ole kiinnostusta tai tavoitteitakaan poliittiseen tai yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, eikä elämänsä aikana välttämättä mahdollisuutta osallistua työelämään edes sovelletusti. Kaikille nuorille on kuitenkin yhteistä haluta harrastaa ja viettää vapaa-aikaa omannäköisellä ja itselleen sopivalla tavalla. Siksi yhteiskunnan olisikin turvattava kaikille nuorille tuki myös muunlaiseen osallistumiseen ja osallisuuteen, eikä palkkatyöhön osallistumista tai muuta työ- tai vaikuttamistoimintaa tulisi koskaan käsittää ihmisarvon mittana, joka määrittää nuoren muita hyvän ja mielekkään elämän mahdollisuuksia.

Peppi Santaniemi ja Anu Lönnqvist,
Nuoret ja työelämä -toiminta,
Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö VAMLAS

LOPPUSANAT

Tämän julkaisun keskiössä on yli 2000 suomalaisen nuoren ääni. Nuorten ratkaisuja ovat ideoineet eri taustaiset nuoret, nuorisovaltuutetuista kokonaisiin koululuokkiin. Nuorten antamat ratkaisut antavat osviittaa siitä, mitkä ongelmat heidän maailmaa varjostavat ja millaisessa maailmassa nuoret haluaisivat elää.

Nuoret eivät kuitenkaan ole monoliitti. On tärkeää kuulla nuorisovaltuutettujen, opiskelijakuntien edustajien, koulussa tai nuorisotilalla käyvien ääntä, mutta myös koulun tai työelämän ulkopuolella olevien nuorten ääntä, työpajanuorten ääntä ja lastensuojelun jälkihuollossa olevien nuorten ääntä. Jokaisen nuoren ääni on yhtä arvokas eikä meillä ole varaa jättää niitä kuulematta.

Nuorten ääntä on kuultava niin moninaisesti kuin monin eri menetelmin. Ei riitä, että me aikuiset lähetämme lausuntopyyntöjä nuorisovaltuustoille, vaan meidän on aidosti otettava alusta asti nuoret mukaan palveluiden kehittämiseen ja päätöksentekoon.

Tämä julkaisu pitää sisällään 500 ideaa siitä, mihin suuntaan suomalaista yhteiskuntaa voisi kehittää. Viestimme on selkeä: ottakaa nämä ratkaisut ja toteuttakaa ne yhdessä nuorten kanssa, sillä nuoret eivät ole vain tulevaisuus vaan myös nykyhetki.

Toivomme voimaa näiden ratkaisujen toteuttamiseen. Nyt jos koskaan meidän tulee rakentaa yhteistä tulevaisuutta nuorten ehdoilla.

Nuva ry:n puheenjohtaja 2022–2023
Nette Rimpioja

Nuva ry:n puheenjohtaja 2024
Markus Koski

KIITOKSET

Suuri kiitos kaikille tähän julkaisun kirjoittamiseen osallistuneille: Marja Pulkkinen, Peppi Santaniemi, Anu Lönnqvist, Nette Rimpioja ja Markus Koski.

Kiitos kaikille yhteistyökumppaneille, joiden kanssa järjestettiin nuorten ratkaisutyöpajoja vuosina 2020–2023.

Suurin kiitos tietysti kuuluu jokaiselle 2078 nuorelle, jotka keksivät julkaisuun kerätyt ratkaisut!

LÄHTEET

1. Nuorisobarometri 2021 <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2021/>
2. Liikenneturva 2023: <https://www.liikenneturva.fi/tutkimukset/nuorten-henkilovahingot-tieliikenteessa/#e0530a7c>
3. Yle 18.1.2022 Moposuora on monimutkaisempi juttu kuin äkkiä luulisi <https://yle.fi/a/3-12275013>
4. Mieli ry: <https://mieli.fi/tutkittua-tietoa/nuorten-psykiatristen-diagnoosien-maara-lisaantyi-lahes-viidenneksella-koronapandemian-ensimmaisen-aallon-jalkeen/>
5. Kouluterveyskysely 2021: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_O=600836&mittarit_O=187209&mittarit_1=199281&mittarit_2=200554&sukupuoli_O=14399
6. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fi&catId=1226>

